

ERMENİSTAN'DA NASRETTİN HOCA ALGISI VE AÇIKLAMALI KAYNAKÇA

Doç. Dr. Kürşat ÖNCÜL*

Güzin ÇAYKIRAN**

ÖZ

Halkbilimi çalışmalarında yurt dışındaki kaynaklara erişim kültürler arası çalışmaların, ilişkilerin durumunu ortaya çıkarmak için en önemli argümanlardan biridir. Türkiye'nin tarihsel unsurlara bağlı olarak kültür havzasındaki ülkelerle olan ilişkisi Türk kültürünün çeşitli boyutlarıyla bu ülkelerde yaşamasına imkân tanımıştır. Buna karşın Ermenistan ile olan sosyal ve siyasal ilişkiler son yüzyılda ortaya çıkan politik etkenler nedeniyle sınırlanınca bu coğrafyada Türk kültürünün etkisinin hangi boyutta olduğunu öğrenmek oldukça zorlaşmıştır. Türkiye ile siyasal ilişkileri bir anlamda Sevr anlaşmasının reddine kadar götürülebilecek olan bir tarihsel dinamiğe sahip olan Ermeni diasporasına karşı Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasal mücadelesinin yansı sıra gerçekleştirmesi gereken bir diğer öge de sosyal anlamdaki ilişkiler ağıdır. Bu mücadelede en temel görevlerden biri de Kültür Bakanlığı ve Dış İşleri Bakanlığı gibi kurumlara düşmekte ve özellikle bu alanda farklı çalışmaların yapılmasını desteklemelidir. Ancak bu konuda özellikle Ermeni diline hakim sosyal bilimcilerin sayısının yok mahiyetinde olması bu yönde çalışmaların sınırlı olması sonucunu doğurmuştur. Konuya ilişkin çalışmaların akademisyenlerce yapılamaması ise ülke yöneticilerinin Ermenistan konusunda sadece dış işleri bakanlığı gibi dış siyasetle ilgili merkezlerce yürütülmesine zemin hazırlamıştır. Bu çalışma sosyal bilimlerde ve halkbilimi özelinde belirtilen hususlar nedeniyle Nasreddin Hoca fıkra tipinin Ermenistan'daki etkisini göstermek amacıyla elde edilen çeşitli kaynaklardan hareketle konuyu aydınlatmaya ve ilgililere çeşitli kaynakları tanıtmaya yönelik olarak hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nasreddin Hoca, Ermenistan'da Hoca Nasreddin, Ermenistan'da Nasreddin Hoca

HOCA PERCEPTION AND EXPLAINED SOURCES IN ARMENIA

ABSTRACT

Access to resources abroad in folklore studies is one of the most important arguments to reveal the status of intercultural studies and relations. Turkey's cultural relations with countries in the basin due to historical factors allow various aspects of Turkish culture has to live in this country. On the other hand, when the social and political relations with Armenia have been limited due to the political factors that have emerged in the last century, it has become very difficult to find out the extent of the influence of Turkish culture in this geography. Turkey with political relations and relations in the social sense Another item which is a historical dynamics with which the Republic of Turkey against the Armenian Diaspora should perform well reflected in the political struggle can be traced back to the rejection of a sense of Sevres treaty network. One of the most fundamental tasks in this struggle falls into institutions such

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edeb. Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, onculkursat@gmail.com, ORCID No: 0000-0002-0668-4007

** Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi, guzincaykiran@gmail.com, ORCID No: 0000-0002-8524-8405

as the Ministry of Culture and the Ministry of Foreign Affairs, and should support different studies, especially in this area. However, the fact that the number of social scientists who have mastered the Armenian language in this subject is limited has resulted in limited studies in this direction. The fact that the studies related to the subject could not be done by academicians provided a basis for the conduct of the country managers on the foreign policy centers such as foreign affairs ministry. This study was prepared in order to illuminate the subject and to introduce various sources to the related persons in order to show the effect of Nasreddin Hodja type in Armenia.

Keywords: Nasreddin Hodja, Hodja Nasreddin in Armenia, Nasreddin Hoca in Armenia

Halkbilimi çalışmalarının dünyadaki yerine yönelik yapılan açıklamalar bu bilim dalının doğuşuna ve gelişimine yönelik nedenleri Avrupa'nın gelişim çizgisine paralel bir formda açıklar. Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa'nın sosyal, siyasal, ekonomik anlayışından uzak olması ve çok uluslu yapısı nedeniyle oldukça uzun bir süre bu yöndeki çalışmalardan uzak durmuştur. Rıza Tevfik, Ziya Gökalp ve Fuad Köprülü gibi isimlerin çalışmalarıyla başladığı kabul edilen halkbilimine yönelik tespit, değerlendirme ve çıkarımlar oluşan yeni şartların sonucundadır. Osmanlı İmparatorluğu sonrası kurulan Türkiye Cumhuriyeti, ulus devlet inşası kapsamında gerçekleştirmeye çalıştığı kendini tanıma süreçleriyle halk kültürü unsurlarının tespit, derleme ve yayınlanmasını çeşitli boyutlarda desteklemiş ancak bu çalışmalar ülkenin şartları çerçevesinde daha ziyade yayın niteliğinde kalmıştır. Çalışmaların belirli bir sistem dâhilinde yapılmaya başlanması ve bu anlamda akademik yapı taşlarının şekillenmesi ise Türkiye'deki tarihsel çizgisi açısından XX. yüzyılın son yarısına kadar geç bir döneme sarkacaktır. Atatürk Üniversitesi bünyesinde atılan ilk adımların ardından halkbilimi çalışmaları politik anlamda güçlü kurumsal bir yapıya dönüşemeyince özellikle üniversitelerde yerel nitelikli çalışmalar ağırlık kazanmaya başlamıştır. Sözlü kültür ürünlerine yönelik belirtilen çerçevede gelişen yayın anlayışı Sovyet Rusya'nın dağılmasıyla yeni ve farklı bir boyut kazanmıştır. Ancak bu sürece hazırlıksız olunması, oluşan akademik geleneksel kabuller, kültür politikalarının istenilen ivmede olmaması veya çoğunlukla yetersiz kalması Türk kültürüne ait değerlerin yoğunlukla eski Türk kültür dairesi kapsamında ele alınması sonucunu doğurmuştur.

Türk Halkbiliminde görülen bu problemler doğal olarak Nasreddin Hoca merkezinde de kendine yer bulacaktır. Nasreddin Hoca'ya yönelik gerçekleştirilen çalışmaların büyük bir bölümü yukarıda özetlenmeye çalışılan yaklaşımlardan uzak değildir. Hoca'nın yaşamı, tarihsel kimliği, yaşadığı coğrafya, fıkraların aidiyeti ve fıkralardaki çeşitli unsurlar Nasreddin Hoca çalışmalarının genel perspektifini oluşturmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasının ardından geride kalan

kültürel mirasın ilgili ülkelerin yaşamındaki yerine yönelik çalışmaların olması gerekenin oldukça altında olması Nasreddin Hoca çalışmalarına da yansımıştır. Osmanlı coğrafyasında kurulmuş olan otuzu aşkın ülkenin fıkra kültürü içerisinde Nasreddin Hoca'nın yerini belirlemeye yönelik çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Özellikle Ermenistan gibi gerek sosyal gerekse siyasal anlamda Türk iç ve dış politikasında önemli bir yere sahip olan bir ülkenin sosyo kültürel, sosyo ekonomik, tarihsel, sosyolojik unsurlarının genetik kodlarını çözmek ve Türk kültürüyle olan temaslarını tespit etmek için politik bir çaba söz konusu olmamıştır. Yüzlerce yıl iç içe yaşamış ve bugün dahi Türkiye Cumhuriyeti Devleti içerisinde gerek kripto gerekse kimliği bilinen yüzbinlerce Ermeni kökenli vatandaşın varlığına karşın bu yönde plan ve programlamadan uzak olmanın kültür politikaları ve folklor çalışmaları açısından açıklanabilir bir durumu söz konusu değildir. Türk ve Ermeni kültürlerinin etkileşimi konusunda Türk folkloru açısından özellikle aşık/aşuğ edebiyatına yönelik çalışmalar başta olmak üzere halk hikâyeleri, maniler gibi halk kültürüne ait temel bazı konularda yapılan çalışmaları ifade etmek gerekmektedir.¹ Konuya ilişkin olarak az sayıda olmakla birlikte bu araştırmacı ve akademisyenlerin tespit ve değerlendirmeleri önemlidir. Elbette bu konuya ait yapılacak çalışmaların sadece akademisyenlerin bireysel bazda yapabileceği bir yapı olmadığı vurgulamak ve bu durumun bugüne kadar ilgili birimlerin sorumluluğunu taşıyanlarda olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Konuya ilişkin bu yönde resmi masaların bulunmaması ve çeşitli kurumlar içerisinde bu yönde çalışacak kişilerin görevlendirilmemesi politik açıdan ele alınması gereken ve çözüm bekleyen unsurlardan biridir.

Türk Ermeni ilişkilerinde önemli dinamiklerden biri de son yıllarda üniversitelerin Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümleri içerisinde Anabilim Dalı olarak açılan Ermeni Dili ve Edebiyatı Bölümleridir. Ancak bu bölümlerin birçoğu yeterli öğretim üyesi bulunmaması nedeniyle büyük oranda kâğıt üzerinde var olan bölümlere dönüşmüşlerdir. Öğretim üyesi teminini sağlayan bölümlerde ise öğretim üyelerinin yetersizliği, görev yapanların sözleşmeli öğretim üyesi olması nedeniyle uzun süreli eğitim verememeleri, öğrencilerin iş bulamama endişesi gibi etkenlerle bu bölümleri

¹Köprülü, M. Fuad (1989). *Türk Edebiyatı'nın Ermeni Edebiyatı Üzerindeki Te'sirleri, Edebiyat Araştırmaları I*, Ötüken: İstanbul. Türkmen, Fikret (1992). *Türk Halk Edebiyatının Ermeni Kültürüne Tesirleri*, Akademi: İzmir. Koz, Sabri (2014). *Gül Ağacı Boy Vermez: Ermeni Harfli Türkçe ve Ermenice Mâniler*, Turkuaz:İstanbul. Yılmaz, Mehmet (2011), *Sasonlu Tavit Destanı ve Türk Halk Kültürüyle Olan Münasebeti*, Zemge: İstanbul. Bayrak, Mehmet (2005). *Alevi - Bektaşî Edebiyatında Ermeni Aşıkları (Aşuğlar)*, Öz-ge:İstanbul.

tercih etmemeleri gibi birbiriyle girift unsurlardan kaynaklı olarak donanımlı öğrencilerin yetişmesine imkân vermemektedir.

Türk folklorunun konuya yönelik bakışı ve bugüne gelinceye kadar ki süreçteki problemler üzücü olmakla birlikte Nasreddin Hoca fıkralarının Türkçeden İngilizce, Arapça, Almanca, Ermenice, Gürcüce, Rusça gibi pek çok dile tercüme edilip, kitap olarak yayımlandığı bir realitedir. Bu anlamda özellikle Osmanlı bakiyesi ve Türk kültür havzası içerisindeki bölgelerde Nasreddin Hoca'nın bir fıkra tipi olduğu ya da fıkralarının bu coğrafyalarda kültürel geçişkenlik aracılığıyla farklı fıkra tiplerinde yaşadığı görülmektedir. Nasreddin Hoca'nın belirtilen boyutunu Taciklerde Nasra Hoca'nın Farisî olduğu dolayısıyla fıkralarının da ilk önce Fars dilinde ortaya çıktığı; Ermenilerde Nasra Hoca'nın Erivan'da yaşadığı, orada okuyup büyük alim olduğu; Dağıstan halklarının da aynı şekilde Nasra Hoca'yı kendilerinden saydıkları kabullerinde görmek mümkündür. (Tavkul, 2005) Nasreddin Hoca'nın siyasi sınırları aşan bu etkisi fıkra tipleri ve anlatılardaki benzerlikleri açısından Azerbaycan, Bosna, Çin Halk Cumhuriyeti, Dobruca, Doğu Türkistan, Gagauz, Gürcistan, İran, Kazakistan, Kıbrıs, Kırgızistan, Macaristan, Makedonya, SSCB (Rusya), Türkistan, Türkmenistan gibi ülkelerdeki çalışmalara konu olmuştur. (Emeksiz, 2015, s.1001)

Makaleye esas teşkil eden Ermeni kültürü açısından Nasreddin Hoca yüzlerce yıllık etkilenme kapsamında değerlendirilmelidir. Günümüz Ermenicesi içerisinde 4262 Türkçe kelimenin yaşadığı (Bozkır, 2005, s.283) gerçeği bu kelimelerle birlikte çeşitli farklı kültürel unsurların da geçtiğini gösteren önemli bir veridir.

Nasrettin Hoca, Ermeni anonim edebiyatı/folkloru içerisinde Hoca Nasrettin, Hoca Nasreddin, Molla Mısradin olarak anılmakta ve fıkra kültürü içerisinde "Doğu Mizahçısı" olarak kabul edilmektedir. Günümüz ve yakınçağ Ermenistan toplumunda Nasrettin Hoca'nın fıkraları, sözlü kültür içerisinde yaygın olarak görülmekte ve popüleritesini de korumaktadır. (Sarkisyan, 2011, s. 79)

Toplumsal boyutta sözlü kültür içerisindeki bu durum Ermeni Edebiyatı'nda Nasrettin Hoca hakkında yazılmış birçok eser ve derlemelerden hareketle yazılı kültür ürünleri açısından da önemli bir yer işgal ettiğini göstermektedir.²

Ermeni sözlü edebiyatı tüm milletlerde olduğu gibi binlerce yıllık bir geçmişe götürülürken yazılı Ermeni edebiyatı V. yüzyılda Ermeni alfabesinin oluşturulmasından

²Bu çalışmada yer verilen kaynakların önemli bir bölümü Armen Sarkisyan'ın "*Ermeni Kaynaklarında Doğu Mizahçısı Hoca Nasrettin*" adlı makalesinden alıntılanmıştır.

sonra gelişmiştir. Ermeni sözlü kültür ürünlerine ait ilk ürünler Ortaçağ'da özellikle XII.yüzyılda Mhitar Goş ve Vardan Aygektsu tarafından kayıt altına alınmıştır. Bu eserlerde Ortaçağ Ermeni sosyal hayatının geleneksel yapısını çeşitli açılardan ele alarak birbiriyle etkileşimi doğrudan veya dolaylı olarak alegorik bir biçimde aktarılmıştır. XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sayısız Ermeni masal ve fıkralarının kayıt altına alınmaya çalışıldığını görmek mümkündür. Ermeni sözlü geleneği içerisinde Molla Nasrettin (komşu Müslüman toplumlardan çevrilmiş)³, Poloz Mukuç⁴, Pılı Puğ⁵, Vardaniki ve birçok fıkra tipine (Ermeni folkloru, https://hy.wikipedia.org/wiki/Հայ_բանահյուսություն) ait fıkraları görmek mümkündür.

Ermeni toplumunda Nasrettin Hoca fıkraları ilk olarak 1841 yılında Haçatur Abovyan tarafından kayıt altına alınmıştır.⁶ Bu çalışmanın ardından Ermeni masalları, fablları ve fıkralarını derleme yoluyla kaleme alan kişi Gabriel Ayvazyan'dır. Başpiskopos Gabriel Ayvazyan'ın, *Mili ve Yabancı Fabl Deyişleri* adını verdiği kitap, 1874 yılında İstanbul'da basılmıştır. Kitaba ilişkin olarak değerlendirmede bulunan Sarkisyan şunları aktarır;

“Bize öyle görünmektedir ki milli ağzımızda dolaşan masallar ve özdeyişleri bir kısmının Bilge Hikar⁷esinlemeleri olduğu gibi, Nasrettin Hoca adıyla anlatılan masallarında Bilge Hikar esinlemeleri olduğu muhtemeldir. Bilindiği gibi Çinli Konfüçyüs, Yunan Yezepos (Ezop) ve Diyojen, Arap Lokman, Tacik Nasrettin masalları da birbirleriyle kaynaştılar ve başka hayali isimlerle anıldılar, bundan dolayı bu ya da şu masal ya da fablın Hikar'ın, Ezop'un Nasrettin Hoca'nın ya da başka milli ve yabancı fabulistlerin olduğunu söylemek mümkün değildir.” (Sarkisyan, 2011, s.80)

³Parantez içerisinde “komşu Müslüman toplumlarından çevrilmiş” ifadesini Ermeni toplumu içerisinde Nasrettin Hoca'nın yerel bir mizahçı olarak anılmasına yorumlanabildiği gibi, onun dünyaca bir üne kavuşmuş olmasından dolayı Ermeni toplumunda da hakim bir mizahçı olma özelliğini devam ettirdiğine de yorumlamak mümkündür.

⁴1881-1931 yılları arasında yaşamış ünlü Ermeni mizahçısıdır. Gerçek adı Mkırtiç Melkonyan Lazarus (Mıkırtiç Gazarosi Melkonyan) olan Poloz Mukuç Ermenistan'ın Gümrü şehrinde doğmuştur. Uzun boylu olduğu için “Poloz” ismi ile anılmıştır. Daha önceden yabancı mizahçılara atfedilen bir çok fıkra ve kıssa (kısa hikaye) Poloz Mukuç adıyla birlikte Ermeni toplumunda yerini almaya başlamıştır. Poloz Mukuç ile birlikte Ermeni güldürü sanatı millileşmeye başlamıştır. https://hy.wikipedia.org/wiki/Պոլոզ_Մուկուչ, Erişim Tarihi: 27.08.2019, 14.33

⁵Deli Poğos olarak da anılan Pılı Puğ (Պիլի Պուղի) 1731-1810 yılları arasında Karabağ'da yaşamış mizahçı ve fabulist olarak kabul edilmektedir. Pılı Puğ'unun 189 fıkra ve kıssası (kısa hikâye) ilk olarak 1883 yılında “Pılı Puğ” adlı kitapta Tiflis'te yayınlanmıştır. https://hy.wikipedia.org/wiki/Պիլի_Պուղի, Erişim Tarihi: 29.08.2016, 23:00

⁶ *Parap Vahti Hağalik* adlı kitap, 1864 yılında Tiflis'te basılmıştır. Kitapta bulunan fıkraların derlemesi 1838-1841 yılları arasında yapılmıştır.

⁷Ahikar, Bilge Hikar; Asur Kralı Sennacherip'in vezirliğini yapmış fabulist ve toplum filozofudur.

1876 yılında Hovhannes Nazaryants tarafından kaleme alınan *Fıkralar (Anektodlar)* adlı koleksiyonda 8 Nasrettin Hoca fıkrasına yer verilmiştir. İlk cildi Bakü'de yayınlanan koleksiyonun ikinci cildi Tiflis'te yayınlanmış ve bu ciltte 12 Nasrettin Hoca fıkrasına yer verilmiştir. 1883 yılında basılan üçüncü cildinde ise 5 Nasrettin Hoca fıkrasına yer verilmiştir. 1892 yılında Simpat Şahazizyan tarafından kaleme alınan *Gülümseyen Toprak* koleksiyonunda 18 Nasrettin Hoca fıkrasına yer verilmiştir.

1904 yılında ise Yervant Lalayan⁸, 228 Nasrettin Hoca fıkrasını içeren bir kitap yayınlamıştır. Tiflis'te basılmış olan bu kitap, Sarkisyan'ın ifadesiyle Türk orijinal metinleriyle sunulmaktadır. Lalayan, kitabının önsözünde; "*Biz Ermeni toplumunun hikâye ve fabllarını toplamak üzere işe koyulduk, ancak bir Molla fablı ile fabllara başlıyoruz.*"(Sarkisyan, 2011, s.81) ifadesiyle Nasrettin Hoca'nın Ermeni toplumunda yaygın bir üne kavuşmasından yakınmaktadır. Sarkisyan'ın aktardığına göre Lalayan, Ermeni toplumunda yer alan fıkraların nasıl yerelleştiği ve bu fıkraların nasıl Nasrettin Hoca'ya atfedildiği süreci açıklamaya çalışır. Ayrıca, Nasrettin Hoca'nın bir Türk olduğunu kabul eden Lalayan, ona atfedilen fıkraların büyük bir kısmının Ermeni toplumunun eseri olduğunu da iddia eder. Lalayan eserinde Ermeni toplumunda birçok fıkranın Nasrettin Hoca'nın etkisinde kaldığından yakınmakta ve bunu şöyle ifade etmektedir: "*Ermeni toplumunda Nasreddin Hoca fıkraları için kim Nasrettin'in bir fıkrasını söylese, şüphesiz yediye tamamlayacaktır, eğer yediyi söylese yedi kere yediye 49'a tamamlayacaktır ve sonra her yere bu fıkrayı nakletmiş olacaktır.*" Bu çalışmadan dokuz yıl sonra 1913 yılında Artem Esayan "Komik Tulum" adlı çalışmasında 37 Nasrettin Hoca fıkrasına yer vermiştir.

Nasreddin Hoca fıkralarının Ermeniceye çevrilmesi 1858 yılına kadar uzanmaktadır. İzmir'de *Nasreddin Hoca Fıkraları* adıyla Fransızcadan Ermeniceye yapılan ilk çeviri eserde 32 Nasrettin Hoca fıkrası bulunmaktadır. 1910 yılında ise *Hoca Nasrettin'in Fıkraları* adlı kitap Türkçeden Ermeniceye çevrilmiştir. İstanbul'da basımı yapılan kitap, 350 Nasrettin Hoca fıkrasından oluşmaktadır. Ayrıca kitabın Beyrut ve Boston basımları da yapılmıştır.

Yakın döneme bakıldığında ise 1978 yılında Rusça olarak Sovyetler Birliği Akademisi Doğu Bilimleri Enstitüsü tarafından hazırlanan *Doğu Toplumlarının Hikâyeleri ve Masalları* adlı kitapta 1119 Nasrettin Hoca fıkrasının 1069'u, 1986 yılında

⁸Yervant Lalayan, 1864-1931 yılları arasında yaşamış Ermeni folklorcu, etnograf ve arkeologdur.

Kevork Hayryan ve Aram Ğanalanyan tarafından Ermeniceye çevrilmiştir. Sarkisyan'ın aktardığına göre Ğanalanyan'ın kitabının önsözünde; “*bu fıkralar Ermeni toplumuna mal olmuş olsa da, Karabağlı Pılı Puğı, Şıraklı Poloz Mukuç, Dağlı Hobos ve Gapanlı Ginos gibi tiplerde zaman zaman Hoca Nasrettin'e rastlamak mümkündür*” ifadesi ile Nasrettin Hoca'nın Ermeni toplumundaki yaygınlığının yerel tiplerin üstüne çıktığını kabul etmektedir. (Sarkisyan, 2011, s. 80)

Verçine Sivazlıyan'ın 2000 yılında yayınladığı *İstanbul Ermenileri Sözlü Edebiyatı* kitabında 11 Nasrettin Hoca fıkrasına yer vermiştir. Ester Hemçyan, 2000 yılında *Ermeni Etnografyası ve Folkloru Dergisi*'nin 21. sayısında 7, 2008 yılında basılan 25. sayısında 11 Nasrettin Hoca fıkrasını yayınlamıştır. Son olarak da 2009 yılında Hovhannes Hovsepyan, Karabağ Ermenilerinin sözlü edebiyatının örneklerini kaleme aldığı eserinde 19 Nasrettin Hoca fıkrasına yer vermiştir. Ayrıca Hovsepyan, Karabağ mizah edebiyatı içinde yerli mizahçıların yanında (Pılı Puğı, Davunds Avu, Usta Murat, Sutasan Suru, Poğoz Aper) Nasrettin Hoca'yı da saymaktadır. (Hovsepyan, 2009)

Nasrettin Hoca ile ilgili bu kadar çalışmanın kaleme alınması Ermeni toplumunda Nasrettin Hoca'nın çok ünlü bir mizah ögesi ve fıkra tipi olduğunu göstermektedir. Bu durum Ermeni yazarların yerel kahramanlarının Hoca'nın gölgesi altında kaldığından yakınmalarına neden olacak bir boyuta ulaşmasına kadar varmıştır. Ermeni araştırmacı Sarkisyan'ın konuyla ilgili “*Nasrettin Hoca ne zamandan beridir Ermeni dünyasını çevrelemiştir bunu bilemiyoruz, fakat Nasrettin Hoca fıkralarını yazan ilk millet biz olmaktadır. Yaklaşık 170 yıl boyunca biz Ermeniler, muazzam sayılara ulaşan Nasrettin Hoca fıkralarını derledik.*” ifadesi bu durumu açık bir şekilde göstermektedir. (Sarkisyan, 2011, s. 83) Ayrıca Sarkisyan, konuyla ilgilenecek araştırmacıların Nasrettin Hoca ile ilgili olarak kaynaklara, Ermenistan Bilimler Akademisi Enstitüsü, Ermenistan Devlet Arşivi, Ermenistan kütüphanesi ve sanat müzesi ile kişisel koleksiyonculardan ulaşılabileceği yönünde yönlendirmelerde bulunmaktadır.

Nasreddin Hoca Türk kültür tarihi ve Türk Mizahçılığı açısından en önemli unsurlardan biridir. Ancak konuya ilişkin ilgili birimlerde Ermeni Dili ve Edebiyatında uzman kadroların bulunmaması bu noktada yeterli çalışmaları yapılmasının önüne geçmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin bu anlamda çeşitli kurum ve kuruluşlarda Ermenice, Gürcüce, Çince, Kafkas Dilleri gibi çok sayıda alanda uzman kadrolarını

yetiştirilmesi bir zorunluluktur. Aksi takdirde Nasreddin Hoca merkezinde sosyal ve siyasal konularda yaşanan ve yaşanması muhtemel sorunlara yönelik çözüm üretilmesi oldukça zor bir duruma dönüşecektir. Kültür politikalarının siyasal anlamdaki unsurları desteklemesi nedeniyle Türk Kültür Politikalarının gözden geçirilerek yapılandırılması birçok problemin çözümüne kolaylık sağlayacaktır.

Ester Hemçyan'ın *Ermeni Etnografyası ve Folkloru* adlı dergide yayınladığı Nasrettin Hoca fıkralarından bazıları şöyledir:

Nasrettin Hoca'nın Karısı

Nasrettin Hoca'ya "karın geziyor" demişler. O da "evi olasıca, nasıl geziyor ki akşam bizim eve gelmiyor" demiş. (Hemçyan, 2000, 290)

Minnet Altına Girmeyen Hoca

Hoca nehrin içinde durmuş tükürerek tırpan biliyormuş. Hocaya demişler; Hoca su içindeyken tırpana mı tüküyüyorsun? Hoca'da başkasının minneti altına girmek istemem demiş.(Hemçyan 2000, 289)

KAYNAKLAR

BOZKIR, İlker, (2005). *Uluslararası 6. Türk Kültürü Kongresi Tanıtımı*, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, s. 36, ss. 257-286

EMEKSİZ, Abdulkadir (2015). *Türk Halkbilimi Mizah Araştırmalarına Dair Genel Tespit, Değerlendirme ve Teklifler*, International Periodical For The Languages, Literaturean History of Turkish or Turkic Volume 10/8 Spring, p. 987-1024

HEMÇYAN, Ester (2000). *Hay Azgagrutyun yev Banahyusutyun)(Ermeni Etnografyası ve Folkloru) (HAB)-21 Şamşadin, (Yerevan). http://serials.flib.sci.am/openreader/azgagrutyun_21/book/index.html#page/202/mode/2up. Erişim Tarihi: 06.09.2016, 20.00*

HEMÇYAN, Ester (2008). *Hay Azgagrutyun yev Banahyusutyun) Ermeni Etnografyası ve Folkloru HAB-25 (İcevan), Yerevan. http://serials.flib.sci.am/openreader/azgagrutyun_25/book/index.html#page/292/mode/1up. Erişim Tarihi: 06.09.2016, 20.40*

HAKOPYAN, P.H. (1976). Akopyani "Parapvahtihağalik" Joğovatsun, Lraber, Hasarakakan Gitutyunneri) № 3, pp.59-78. <http://lraber.asj-oa.am/5582/>. Erişim Tarihi: 06.09.2016, 22:59

HOVSEPYAN, Hovhannes. (2009). Ğarabağı Hayer Azgagrakan yev Banahyusa Kan Jarangrutyun) [http://hpj.asj-oa.am/2708/1/2009-2-3\(278\).pdf](http://hpj.asj-oa.am/2708/1/2009-2-3(278).pdf), Erişim Tarihi: 06.09.2016, 21:55

POĞOSYAN, Ruzan. *Gabriel Ayvazyan'ın Fabulist Deyişlerinde Bilge Hikar* ,Azg, <http://www.azg.am/AM/culture/201607290>, Erişim Tarihi: 25.08.2016, 21:31

SARKİSYAN, Armen, (2011). *Ermeni Kaynaklarında Doğu Mizahçısı Hoca Nasrettin, Voske Divan* (Edebiyat Dergisi), Sayı 3, Prag 3, 78-83, s. 79 (Ermenice). [http://tert.nla.am/archive/NLA%20AMSAGIR/Voskedivan2009/2011\(3\).Erişim](http://tert.nla.am/archive/NLA%20AMSAGIR/Voskedivan2009/2011(3).Erişim) Tarihi: 24.08.2016, 20:45

TAVKUL, Ufuk, (2005). *Kafkaslarda Nasreddin Hoca "Sovyet İdeolojisi Açısından Karaçay Folklorundaki Nasra Hoca Fıkralarının Sosyo-Kültürel Tahlili*, 1. Uluslararası Akşehir Nasreddin Hoca Sempozyumu Bildirileri, Akşehir, 284-290.

https://hy.wikipedia.org/wiki/Պրլը_Պուրի

https://hy.wikipedia.org/wiki/Երվանդ_Լալայան

https://hy.wikipedia.org/wiki/Պրլնգ_Մուկուչ